

TÜRK HUKUKUNDA İRTİBAT BÜROSU VE ÖZELLİKLERİ

THE LIASON OFFICE AND CHARACTERISTICS IN TURKISH LAW

ÖZET

Türkiye'deki iş imkânlarını gözlemlemek ve pazarı test etmek isteyen, bu aşamada da ticari faaliyetlere hemen başlamak istemeyen yabancı yatırımcılar yasanın tanıdığı önemli bir imkândan yararlanabilmekte, irtibat bürosu (*liaison office*) açmaktadırlar.

İrtibat bürosuna dair hukuki düzenleme, "4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu" ve "Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği" ile yapılmıştır. Yabancı bir şirketin irtibat bürosu açmasına izin verme ve bu izinlerin sürelerini uzatma yetkisi, Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan yabancı yatırım, irtibat bürosu ve kuruluşu, irtibat bürosunun özellikleri, faaliyetleri ve kısıtlamalar, irtibat bürosunun temsil yetkisi.

ABSTRACT

To observe business opportunities in Turkey and desire to test the market and also at this stage, foreign investors who do not want to start trading activities immediately, can benefit from a significant opportunity recognized by the law to open a liaison office.

Legal arrangements regarding the liaison office were made with the "Direct Foreign Investment Law" and "Implementation Regulation on Foreign Direct Investment Law numbered 4875". The authority to grant permission for a foreign company to open a liaison office is the Ministry of Economy, General Directorate of Incentive Implementation and Foreign Investments.

Keywords: Foreign direct investment, liaison office and organization, characteristics, activities and restrictions of liaison office, representation authority of the liaison office.

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD

GİRİŞ

Türkiye’de yatırım yapmayı planlayan yabancı yatırımcılar, ya mevcut bir Türk şirketin paylarını kısmen veya tamamen devralarak şirkete ortak olmakta veya bizzat kendileri veya Türk ve/veya yabancı ortaklarla birlikte yeni bir şirket kurmaktadır. Merkezi yurtdışında bulunan tüzel kişiler bir diğer yöntem olarak ya Türkiye’de şube açmakta ya da acente, komisyoncu veya yetkili satış mümessili tayin etmektedirler. Bu yolların dışında bir kısım yabancı şirket, Türkiye’deki yatırım ortamını ve iş imkânlarını gözlemlemek ve pazarı tanımak, pazarı test etmek veya daha büyük bir iş geliştirmek için piyasanın ne tür fırsatlar sunduğunu önceden etüt etmek isteyen yatırımcı, yeni bir şirket kurma ve şube açma yükümlülüğüne katlanmadan yani ticaretin risklerini üstlenmeden Türkiye’de yer almak istemektedir. Ticari faaliyetlere hemen başlamak istemeyen şirketlerin başvurduğu yöntemlerden yaygın olanlardan bir diğeri de irtibat bürosu (*liaison office*) açmaktır.

Bu çalışmada irtibat bürosunun kuruluşu, faaliyet alanları, benzer müesseselerden farklılıkları ve temsil yetkileri incelenecektir. Çalışmada karşılaştırmalı hukuk açısından yabancı ülkelerdeki uygulamalar yer almayacaktır.

I. İRTİBAT BÜROSUNUN KURULUŞU VE FAALİYET ALANLARI

A. İRTİBAT BÜROSUNUN KURULUŞU

1. Yasal Düzenleme

Ticari risk almayı tercih etmeyen yabancı yatırımcılara¹, Türkiye pazarı ile ilgili gerekli bilgileri ilk elden edinmesi, gözlemleri yapması ve piyasaları test etmesi için elverişli bir çözüm imkânı 4875 sayılı “Doğru-

¹ DYYK m. 2/a: Yabancı yatırımcı: Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapan, 1) Yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarını, 2) Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları, ifade eder.

dan Yabancı Yatırımlar Kanunu (DYYK)² ile düzenlenmiştir³. DYYK m. 5/b gereğince yürürlüğe konulan, “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği”nin⁴ (DYY Yönetmeliği) 6-7 inci maddeleri⁵ ile bu konuda ayrıntılı olarak düzenleme yapılmıştır⁶.

DYYK 3/h maddesine göre yabancı şirketlere, Türkiye’de ticarî faaliyette bulunmamak kaydıyla irtibat bürosu açma izni verilmektedir. DYYK’na göre sadece “yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere” Türkiye’de ticarî faaliyette bulunmamak kaydıyla irtibat bürosu açma izni verilebildiğinden, DYYK gereğince bir Türk şirketi irtibat bürosu açamaz.

2. Kuruluşu Ve Süresi

Yabancı bir şirketin irtibat bürosu açmasına izin verme ve bu izinlerin süresini uzatma yetkisi, Ekonomi Bakanlığı⁷, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir⁸. Kuruluş ilişkisi mü-

² RG: 17.06.2003 T. ve 25141 S.

³ DYYK m. 1: “Bu Kanunun amacı, doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesine, yabancı yatırımcıların haklarının korunması ile yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası standartlara uyulmasına, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesine ve tespit edilen politikalar yoluyla doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına ilişkin esasları düzenlemektir. Bu Kanun, doğrudan yabancı yatırımlara uygulanacak muameleyi kapsar”. Lerzan Yılmaz, 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. S, S. 10, Güz 2006/2, s. 173 vd.

⁴ RG: 20.08.2003 T. ve 25205 S., DYY Yönetmeliğinde en son 1.6.2018 T. ve 30438 S. RG’de yayımlanan Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değişiklik yapılmıştır.

⁵ Üçüncü Bölümde yer alan bu maddelerde 3/7/2012 T. ve 28342 S. RG’de yayımlanan Yönetmelik ile değişiklik yapılmıştır.

⁶ Naciye Yılmaz, Şubeler Ve İrtibat Büroları, <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/subeler-ve-irtibat-burolari/>, (E.T. 21/07/2018), How to open a liaison office in Turkey, <https://www.companyformationturkey.com/how-to-open-a-liaison-office-in-turkey> (E.T. 21/07/2018), Liaison/Representative Offices in Turkey <https://turkishlaborlaw.com/news/business-in-turkey/435-liaison-representative-offices-in-turkey>, (E.T. 21/07/2018)

⁷ 3.7.2012 tarihinde yapılan değişiklikten önce izin Hazine Müsteşarlığı’na verilmekteydi.

⁸ 09.07.2018 T. ve 30473 S. RG’nin 3 üncü Mükerrer sayısında yayımlanan “703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)” ile bakanlıklar yeniden düzenlenmiş, Hazine ve Maliye bakanlıkları yerine “Hazine ve Maliye Bakanlığı” kurulmuş, Ekonomi Bakanlığı ile “Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı”, “Ticaret Bakanlığı” adı altında birleştirilmiştir.

racaatlar, istenilen belgelerin⁹ tam ve eksiksiz olarak sunulması kaydıyla, başvuru tarihinden itibaren on beş iş günü içinde sonuçlandırılmakta ve şartları taşıyan irtibat bürosunun açılmasına onay verilmektedir¹⁰. Bakanlık, yeni kurulan şirketlerin Türkiye’de irtibat bürosu açma taleplerini, şirketin faaliyet konusu, sermayesi ve istihdam edilen personel sayısı gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirerek faaliyet izninin verilmesi için şirketin kuruluşundan itibaren en az bir yıllık sürenin geçmesi koşulunu öngörebilir (DYY Yönetmeliği m. 6/2).

Yabancı şirketlerin, para ve sermaye piyasaları, sigortacılık gibi özel mevzuatı bulunan finansal alanlarda faaliyette bulunmak amacıyla irtibat bürosu açma talepleri, ilgili özel mevzuatı çerçevesinde yetkili kılınan kurum veya kuruluşlarca değerlendirilir. Bakanlık, gerekli görmesi durumunda, faaliyet göstermek için izin, lisans veya benzeri yetkiler alınması gereken diğer sektörlerde yabancı şirketlerin irtibat bürosu açma taleplerini, söz konusu izin veya lisansı veren kurum ya da kuruluşların görüşlerini alarak sonuçlandırabilir (DYY Yönetmeliği m. 6/4).

Bu işlem tamamlandıktan sonra, yabancı yatırımcının ilgili vergi dairesi tarafından verilen kimlik numarasını alması gerekir. Bunun için kuruluş izni alan irtibat bürosu, vergi dairesine kayıt belgesinin ve büro-
nun faaliyette bulunacağı yerin kira sözleşmesinin bir örneğini en geç 1 ay içinde Genel Müdürlüğe iletmeleri gerekir. Bürolar adres, büro yetkilisi veya yetkilileri ile yabancı şirketin unvan değişikliklerini, değişikliğin

⁹ DYY Yönetmeliği m. 7 (Değişik: RG-3/7/2012-28342): Türkiye’de irtibat bürosu kurmak için aşağıdaki belgelerle Bakanlığa müracaat edilir. a) Başvuru formu, b) İrtibat bürosu tarafından yürütülecek işlerin kapsamını ve büronun ticari faaliyet yürütmeyeceğine ilişkin taahhüdü içeren beyanname ve beyannameyi imzalayan yabancı şirket yetkilisinin imza yetkisini gösterir belge, c) Yabancı şirkete ait ve ilgili Türk Konsoloslughunca veya Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi hükümlerine göre tasdik edilmiş Faaliyet Belgesi, ç) Yabancı şirket hakkında hazırlanmış Faaliyet Raporu veya bilanço ve gelir tablosu, d) İrtibat bürosunun faaliyetlerini yürütmekle görevli olarak atanan kişiye/kişilere verilecek yetki belgesi, e) İrtibat bürosunun kuruluş işlemlerinin başka bir kimse aracılığı ile yürütülmesi durumunda vekâletname. (Başvuru belgelerinin ve irtibat bürosunun faaliyet süresi boyunca Genel Müdürlüğe sunulan belgelerin aslının ibraz edilmesi halinde, belgenin bir örneği Genel Müdürlük tarafından onaylanarak aslı başvuru sahibine iade edilir).

¹⁰ DYY Yönetmeliği m. 6/2 (Değişik RG: 3/7/2012 T. ve 28342 S.): “Bakanlık yurtdışında yeni kurulan şirketlerin Türkiye’de irtibat bürosu açma taleplerini, şirketin faaliyet konusu, sermayesi ve istihdam edilen personel sayısı gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirerek faaliyet izninin verilmesi için şirketin kuruluşundan itibaren en az bir yıllık sürenin geçmesi koşulunu öngörebilir”.

gerçekleşmesinden itibaren en geç 1 ay içinde, yeni adresi gösterir kira sözleşmesi, yeni atanan kişiye ilişkin yetki belgesi ya da yabancı şirketin unvan değişikliğine ilişkin belgeler ile birlikte Genel Müdürlüğe bildirmek zorundadır (DYYK m. 8/c).

İrtibat bürolarına, ilk başvurularda, beyan edilen faaliyet için azami 3 yıl süre ile izin verilir. Üç yılın sonunda faaliyet süresini uzatmak isteyen girişimcinin, faaliyet süresinin sona ermesinden önce Genel Müdürlüğe tekrar başvuruda bulunması gerekmektedir. Uzatma ancak süre bitiminde mümkündür. Uzatma talebine ilişkin başvurulara: İrtibat bürosunun geçmiş yıl faaliyetleri, yabancı şirketin Türkiye’de geleceğe yönelik iş planı ve hedefleri, mevcut ve öngörülen harcama tutarı ile istihdam edilen personel sayısını içeren ayrıntılı bir raporun da eklenmesi gerekmektedir. Genel Müdürlük ayrıntılı rapor çerçevesinde büronun geçmişteki faaliyetleri ile gelecekteki faaliyetlerini değerlendirerek, yürütülecek faaliyetin niteliğine uygun şekilde 5 ila 10 yıllık sürelerle irtibat bürosunun iznini yeniden uzatabilecektir. Pazar araştırması veya yabancı şirketin ürünlerinin ya da hizmetlerinin tanıtımını yapmak üzere izin alan büroların faaliyet süreleri ise yeniden uzatılmaz (DYYK m. 8/a, b).

İrtibat büroları, her yıl en geç Mayıs ayı sonuna kadar, büronun geçmiş yıl faaliyetleri hakkında, DYY Yönetmeliği Ek’inde¹¹ yer alan Bilgi Formunu ve ekli belgelerini Bakanlığa gönderirler. Bu belgeleri göndermeyen irtibat bürolarının, süre uzatma talepleri değerlendirmeye alınmaz. Faaliyet izinleri de resen iptal edilebilir. İrtibat bürolarının faaliyetlerini sona erdirmesi durumunda kapatma işlemi için, ilgili vergi dairesinden alınacak iş bırakma-yoklama fişi Genel Müdürlüğe gönderilir (DYYK m. 8/ç).

¹¹ Ek-4 İrtibat Bürolarının Faaliyetlerine İlişkin Bilgi Formu

3. Giderlerinin Karşılanması

Türkiye’de açılan irtibat bürolarının gelir getirici herhangi bir faaliyette bulunamazlar bu sebeple kâr transferi de söz konusu değildir¹². Türkiye’de açılacak irtibat bürolarının her türlü büro giderleri yurt dışından getirilecek dövizlerle karşılanır. İrtibat bürolarının faaliyetlerini sona erdirmesi durumunda kapatma işlemi için, ilgili vergi dairesinden alınacak iş bırakma-yoklama fişi Genel Müdürlüğe gönderilir. Bürolar, kapanış ve tasfiye sonucunda oluşan bakiye haricinde, transfer talebinde bulunamazlar (DYY Yönetmeliği m. 8/e).

Buna karşın irtibat büroları, Türkiye’de mukim kişi, kurum ve kuruluşlara ödemeler yapmaktadır. Bunlar, başta büroda çalışan personele yapılan ücret ve SGK prim ödemeleri olmak üzere, büronun kira ödemesi, defter tutulması halinde defterleri tutan meslek erbabına yapılan ödemeler, yurtdışında düzenlenen ve yabancı dilde olan evrakların Türkçe’ye tercümesi için yapılan tercüme ödemeleri, büro temizliği için bazı zamanlarda getirilen kişilere yapılan ödemeler gibi ödemelerden oluşabilmektedir¹³.

¹² Bir görüşe göre, irtibat bürolarının Türkiye’de hiçbir şekilde gelir elde edemeyecekleri anlamına gelmez. Bu büroların Türkiye’de ifa ettikleri birtakım faaliyetler dolayısıyla gelir elde etmeleri mümkündür. Örneğin; irtibat büroları, sahibi oldukları menkul veya gayrimenkul malların veya demirbaşların satışı veya kiralanması faaliyetinden veya irtibat bürolarının atıl fonlarının değerlendirilmesi sonucunda gelir elde etmesi mümkündür. İrtibat bürolarının gelir getirici herhangi bir faaliyet ile uğraşmaları durumunda bu büroların kurumlar vergisi mükellefiyetinin tesis edilmesi gerekecektir. İrtibat bürosunun yapılan ödemelerden, Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)’nın 24. Maddesinde [(1) Kurumlar vergisi, mükellefin veya vergi sorumlusunun beyanı üzerine tarh olunur. Beyanname, ilgili bulunduğu hesap döneminin sonuçlarını içerir. (2) Her mükellef vergiye tâbi kazancının tamamı için bir beyanname verir. (3) Mükelleflerin şubeleri, ajansları, alım-satım büro ve mağazaları, imalâthaneleri veya kendilerine bağlı diğer iş yerleri için, bunların bağımsız muhasebeleri ve ayrılmış sermayeleri olsa dahi ayrı beyanname verilmez.]] belirtilen kazanç ve iratların elde etmesi durumunda, kesintinin de KVK’nın 24. maddesine göre yapılması gerekir. Bu çerçevede, irtibat bürolarının elde ettiği kira ve mevduat faiz veya repo geliri gibi gelirlerden kesinti yoluyla alınan vergi irtibat büroları açısından nihai vergi olacaktır. Ayrıca, irtibat bürolarının gelir getirici herhangi bir faaliyet ile uğraşmaları durumunda bu büroların kurumlar vergisi mükellefiyetinin tesis edilmesi gerekecektir. Güray Ögredik, İrtibat Büroları, Yaklaşım Dergisi, Temmuz 2005, S. 151, s. 3, <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2005IrtibatBu.pdf> (E.T. 23/07/2018)

¹³ İrtibat büroları ticari herhangi bir gelir veya kazanç elde etmediğinden Katma Değer Vergisi (KDV) ve Kurumlar Vergisine tabi değildir. Yurt dışından yabancı şirket tarafından gönderilen yabancı para ile ödenen irtibat bürolarının personeli gelir vergisinden muaftır. Ögredik, s. 4

Nitekim Gelir İdaresi Başkanlığınca düzenlenen 2011 tarihli Özelge'de¹⁴, “Gelir Vergisi Kanununun 23/14 üncü maddesine göre, kanuni ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayan dar mükellefiyete tabi işverenlerin yanında çalışan hizmet erbabına, işverenin Türkiye dışında elde ettiği kazançları üzerinden döviz olarak ödediği ücretler gelir vergisinden istisna edildiğinden¹⁵, irtibat bürosunda çalıştırılacak personele yapılacak ücretlerin yurt dışındaki ana şirket tarafından döviz olarak karşılanması durumunda Kanunun 94 üncü maddesi kapsamında işverenin sorumlu sıfatıyla yapması gereken tevkifattan istisna edilmesi gerekmekte; ayrıca istisnanın uygulanabilmesi için, söz konusu ücretin irtibat bürolarında çalışanlara döviz olarak veya yurtdışından gelen paraların yetkili bankalarda bozdurulmak suretiyle Türk parası olarak Türkiye’de ücretliye ödenmesi ve döviz bozdurulması ile ilgili belgelerin ücret bordrolarına eklenmesi gerekmektedir” denilmiştir¹⁶.

Dolayısıyla, irtibat bürolarının bir takım ödemeleri nedeniyle GVK m. 94, Damga Vergisi Kanunu ve SSK açısından beyan ve ödeme mükel-

¹⁴ Ticari ve diğer gelir getirci faaliyetler ile izin konusu dışında bir faaliyette bulunmaması halinde kurumlar vergisi mükellefiyet tesisine gerek bulunmamaktadır. Özelge, <http://www.gib.gov.tr/node/91196/pdf>, (E.T. 18/07/2018)

¹⁵ GVK’nın 23/14.a maddesine göre, kanuni ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayan dar mükellefiyete tabi işverenlerin yanında çalışan hizmet erbabına, işverenin Türkiye dışında elde ettiği kazançları üzerinden döviz olarak ödediği ücretler gelir vergisinden istisna edilmiştir. Gelir Vergisi Kanununun (GVK) 94/1 maddesinde sayılan ödemelerden kesinti (tevkifat) yapmak zorunda olan kişi, kuruluş ve kurumlar sınırlı olarak sayılmaktadır. Türkiye’de faaliyette bulunan irtibat bürosu GVK’nın 94. maddesinde sayılan kişi, kuruluş ve kurumlar ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle GVK m. 94/1’de sayılan ödemeleri yapacak olan kişi, kuruluş ve kurumlarla ilgili olarak tam veya dar mükellefiyet ayrımı yapılmamıştır. Bu nedenle, yabancı ülke kuruluşlarının Türkiye’de faaliyet gösteren irtibat bürolarını kuran yabancı ülkede mukim kişi, kurum ve kuruluşlar hukuki statüleri itibarıyla bu fıkra da sayılan kişi, kurum ve kuruluşlar içerisinde mütalaa edilebildiği takdirde irtibat büroları bu maddede sayılan ödemeleri nakden veya hesaben yaptıkları sırada kesinti yapmaları ya mecburdurlar. Buna göre irtibat bürosu için yapılacak kira ödemelerinden 2009/14592 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen % 20 oranında tevkifat yapıp muhtasar beyanname ile beyan edilmesi ve tahakkuk eden vergilerin ödenmesi gerekmektedir. <http://www.gib.gov.tr/node/91196/pdf>, (E.T. 18/07/2018)

¹⁶ Özelge talep formu ile, ... Vergi Dairesi Müdürlüğünün ... vergi numarasında kayıtlı mükellefi olduğunuz, merkezi Almanya’da olan ... firmasının Ankara İrtibat Bürosu olarak faaliyette bulunduğu, irtibat bürosunun hiçbir surette ticari faaliyette bulunmayacağı, büro harcamalarının tümünün ve çalışanların maaşının yurtdışından getirilen döviz ile ödeneceği belirtilerek, çalışanlara yapılacak ödemelerden ve irtibat bürosu için yapılacak kira ödemelerinden vergi tevkifatı yapıp yapılmayacağı ile irtibat bürosunun kurumlar vergisi karşısındaki durumu konusunda Gelir İdaresi Başkanlığı’ndan görüş talep edilmiştir. Özelge, <http://www.gib.gov.tr/node/91196/pdf>, (E.T. 18/07/2018)

lefiyetleri vardır. İrtibat büroları, kapanış ve tasfiye sonucunda oluşan bakiye haricinde, transfer talebinde bulunamazlar.

B. FAALİYET ALANLARI

DYYK'na göre irtibat bürosu ticari faaliyette bulunamaz, bir diğer ifadeyle kazanç sağlayacak herhangi bir faaliyetle iştigal edemezler. İrtibat bürosunun faaliyette bulunabilecekleri işler sınırlı sayıda belirtilmiştir. Bunlar: Pazar araştırması yapmak, ana şirket tarafından sağlanan mal ve hizmetleri tanıtmak, tedarikçilerin kontrolü, teknik destek sağlamak, iletişim ve bilgi, bölgesel yönetim ve diğer hususlardır (DYYK m. 8/b).

İrtibat bürolarının faaliyetlerini, mevzuata ve izinlerinde belirtilen faaliyet konusuna uygun şekilde yürütüp yürütmedikleri, resen veya ilgili kurum ve kuruluşların yazılı bildirimleri üzerine Bakanlık tarafından denetlenebilir. Yapılan denetim sonucunda, verilen iznin kapsamı dışında faaliyet gösterdikleri tespit edilen bürolara, fiilen yürütülen faaliyet için izin başvurusu yapmalarını teminen otuz gün süre verilir. Bu süre, haklı gerekçelerin varlığı halinde en fazla otuz gün daha uzatılabilir. Verilen süre sonunda başvuruda bulunmayan büroların faaliyet izni iptal edilir. Denetim sonucunda ticari faaliyet yürüttüğü tespit edilen büroların ise faaliyet izni iptal edilerek ilgili mercilere bildirilir (DYYK m. 8/d).

1. Temsil Ve Ağırlama Faaliyetleri

DYY Yönetmeliği 8/b maddesinde temsil ve ağırlama faaliyeti kavramı, *“Yabancı şirketin sektörel kuruluşlar nezdinde ve ilgili organizasyonlarda temsil edilmesi, yabancı şirket yetkililerinin Türkiye’deki iş temaslarının koordinasyonu ve organizasyonu, bu kişilerin ofis kullanım ihtiyaçlarının karşılanması”* olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda da belirtildiği üzere temsil ve ağırlama faaliyeti kavramı daha çok idari ve mali hukukla ilgili bir kavramdır¹⁷. Dolayısıyla bu faaliyetler, özellikle de temsil kavra-

17 Sayıştay S. D., 27/9/2016 T. ve 2013/40501 Dosya Nolu Karar: “... Belediye Bütçesinden Yapılacak Temsil, Ağırlama Ve Tören Giderleri Yönergesi’nin 3. Maddesinde “Temsil, ağırlama ve tören giderlerinin konu,

mı, Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri ile düzenlenmiş olan temsil kavramı ile aynı anlamda değildir.

Yönetmelikte ifade edilen anlamda temsil, belirli bir mevkiin veya şirketin üçüncü kişiler nezdinde saygınlığını sağlamak ve korumak için yapılan eylemlerdir. Bu tür eylemlerin, üçüncü kişiler nezdinde söz konusu mevkide bulunan kişi ve şirket hakkında olumlu düşüncelerin oluşumunu sağlamak faydası da bulunmaktadır.

Ağırlama ise üçüncü kişilerin konuk olarak kabul edilip onların hoş vakit geçirmelerini ve belirli ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan faaliyetlerdir. Temsil ve ağırlama çoğu zaman iç içe giren kavramlardır ve bu nedenle uygulamada birlikte değerlendirilir¹⁸.

Bu nedenle DYY Yönetmeliğinde temsil ve ağırlamanın, yabancı şirketin sektörel kuruluşlar nezdinde ve ilgili organizasyonlarda temsil edilmesi, yabancı şirket yetkililerinin Türkiye'deki iş temaslarının koordinasyonu ve organizasyonu, bu kişilerin ofis kullanım ihtiyaçlarının karşılanması anlamında olduğu ifade edilmiştir. Bu faaliyet için süre uzatmada, 5 yıl süre için yeniden izin verilebilir.

2. Tedarikçilerin Temini Ve Denetimi

Türkiye'deki tedarikçilerin¹⁹ kalite ve standart açısından kontrolü, denetimi ve tedarikçi temini irtibat bürosunun faaliyetleri arasındadır.

kapsam ve miktarının tayini Belediye Başkanının takdirine tabidir. Bu giderlerin yapılmasını gerektiren tören veya toplantıya Belediye Başkanının katılması şartı aranmaz... İdareler tarafından temsil ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılacak konaklama, seyahat ve iiaşeye ilişkin alımlar için doğrudan temin usulüne başvurulmasına izin verildiği anlaşılmaktadır. ... doğrudan temin yöntemiyle gerçekleştirilebilecek alımlar arasında organizasyon hizmet alımı sayılmadığından, bahse konu organizasyon hizmet alımını bu yöntemle satın alınması mümkün değildir. 4734 sayılı Kanunun hükümleri doğrultusunda ihale düzenlenmek suretiyle bu hizmetin satın alınması gerekirdi. Dolayısıyla organizasyon hizmetinin bu şekilde gerçekleştirilmiş olması mevzuata aykırıdır.” şeklinde karar verilmiştir. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/kararlar/tkk/?krr=12419>, (E.T. 15/02/2019)

¹⁸ Kubilay Türkşen, *Temsil Ve Ağırlama Giderleri*, <http://www.maliyepostasi.com/temsil-ve-agirlama-giderleri>, (E.T. 13/07/2018)

¹⁹ TDK sözlüğü: Gerekli malzemeyi sağlayan kimse. <http://tdk.gov.tr/>, (E.T. 20/07/2018)

Yabancı şirket adına üretim yaptırılan firmaların, yabancı şirketin kalite standartları çerçevesinde denetlenmesi, yabancı şirketin ürün ve üretici taleplerinin temini için ikinci uzatma süresi 5 yıl olabilir.

3. Teknik Destek Vermek

Türkiye’deki irtibat bürosunun faaliyet alanlarından biri de, distribütörlere²⁰ yönelik eğitim veya teknik destek sağlanması ile tedarikçi üreticilere kalite standartlarını arttırmaları yönünde destek hizmeti sunulmasıdır. Onarım ve teknik hizmetlerin kullanıcılara sunulması bu kapsam dışındadır. Yani irtibat bürosu bizzat kendi teknik personeli vasıtası ile bu hizmeti sunamaz. İkinci uzatmada bu faaliyet için 5 yıl süreyle izin verilebilir.

4. Haberleşme Ve Bilgi Aktarımı

Aynı şekilde irtibat bürosu, Türkiye ile iş ilişkisi içinde bulunan yabancı şirkete iletilmek üzere piyasadaki gelişmeler, tüketici eğilimleri, rakip firmaların ve distribütörlerin satış durumları, distribütör firmanın performansı vb. konulara ilişkin bilgilerin toplanması ve aktarılması işlerini ilk seferinde 3, süre uzatmada ise 5 yıl boyunca yürütebilecektir.

5. Bölgesel Yönetim Merkezi Olması

Yabancı şirketin, diğer ülkelerdeki birimlerine yönelik olarak; yatırım ve yönetim stratejilerinin oluşturulması, planlama, tanıtım, satış, satış sonrası hizmetler, marka yönetimi, finansal yönetim, teknik destek, AR-GE, dış tedarik, yeni geliştirilen ürünlerin test edilmesi, laboratuvar hizmetleri, araştırma ve analiz, çalışanların eğitimi gibi faaliyetlere ilişkin koordinasyon ve yönetim hizmeti sağlanması hizmetleri için, irtibat bürosu bölgesel yönetim merkezi olarak faaliyette bulunabilir. Bu kapsamda süre uzatma en uzun süreli yani 10 yıl olarak belirlenmiştir.

²⁰ TDK sözlüğü: (Teknik) Dağıtıcı, <http://tdk.gov.tr/>, (E.T. 20/07/2018)

II. İRTİBAT BÜROSUNA GETİRİLEN KISITLAMALAR

Yatırımcılar, geçerlilik süresi boyunca yani ilk dönem için en fazla 3 yıl, sonraki uzatmalarda ise 5 ila 10 yıl süreyle yukarıda belirtilen konularda faaliyette bulunulduğu sürece bu ofisten herhangi bir kazanç elde edemezler. Şubeden farklı olarak irtibat bürosunun kendine ait, yani tahsis olunmuş ayrı bir malvarlığı olmadığından, tüm organizasyon ve faaliyetleri ile gider ve masrafları yatırımcının yurtdışındaki ana şirketi tarafından finanse edilir. Ana şirket, temsilcilik için gerekli olan tüm ödemeleri kendisi sağlar.

Türkiye’de daha geniş bir işletme yelpazesine sahip olmak ve çeşitli ticari faaliyetlerde bulunmak isteyen şirketler bir şube veya iştirak açabilirler. Türkiye’de irtibat ofislerinin personel istihdam etmesine izin verilir. Bu durumda, ek izinler gerekecek ve irtibat bürosu sosyal güvenlikli sorumlu olacaktır.

III. İRTİBAT BÜROSUNUN BENZER MÜESSESELERDEN FARKI

A. ŞUBE’DEN FARKI

İrtibat bürosuna benzer müesseselerin başında şube gelmektedir. Ticari bir işletmenin faaliyetleri bakımından bazen işletme merkezi²¹ yeterli olmamakta, organizasyon yapısı şubelerle büyümektedir. Şube kavramının TTK’da tanımı yoktur, ancak Ticaret Sicili Yönetmeliğinin²² 118. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre şube: “Bir ticari işletmeye bağlı olup ister merkezin bulunduğu sicil çevresi içerisinde isterse başka bir

²¹ İşletme merkezi, ticari işletmenin ticari, hukuki ve idari faaliyetlerinin toplandığı ve işlemlerinin yürütüldüğü yer olarak tanımlanabilir. Her ticari işletmenin bir merkezi bulunmak ve tüzel kişi tacirlerin esas sözleşmelerinde merkez gösterilmek zorundadır (TTK m. 40/1). Bu yer, ticari işletmenin teknik faaliyetlerinin yürütüldüğü mahalden farklı bir yerde bulunabilir. Bu gibi durumlarda işletmenin merkezi, idari faaliyetlerin yürütüldüğü yerdir. Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 13. B., Bursa 2018, s. 21, Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 24. B., Ankara 2018, s. 35, Sami Karahan, *Ticari İşletme Hukuku*, 22. B., Konya 2011, s. 22, Şaban Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, 5. B., Ankara 2018, s. 72

²² Bakanlar Kurulunun 19/12/2012 tarih ve 2012/4093 numaralı Yönetmeliği. RG: 27/1/2013 T. ve 28541 S.

sicil çevresi içinde olsun, bağımsız sermayesi veya muhasebesi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kendi başına sınai ve ticari faaliyetin yürütüldüğü yerler ve satış mağazaları” ifade eder²³. Şube tanımından hareketle genel özellikleri incelenecek olursa, şube öncelikle şu dört unsuru taşımalıdır:

1) Şube merkeze bağlıdır. Şubeler iç ilişkide, yani idari açıdan merkeze bağlı birimlerdir. Merkez ve şube aynı gerçek veya tüzel kişiye aittir²⁴. Şubenin merkezden ayrı bağımsız bir tüzel kişiliği yoktur²⁵. Şubenin kar ve zararı veya şubenin işlemlerinden doğan hak ve borçları nihai olarak merkeze aittir.

İrtibat bürosu bu bakımdan şubeye benzese de şubeden farklı olarak herhangi bir ticari faaliyette bulunması söz konusu değildir.

2) Dış ilişkilerde bağımsız hareket ederler. Şubeler merkezle aynı tür işi yaparlar ancak müşterilerle merkezden bağımsız bir şekilde işlemler gerçekleştirebilirler. Şubelerin merkezin yaptığı işlemlerin tümünü yapmaları gerekmez, aksine büyük çoğunluğunu yapması yeterlidir. Buna göre şubeler bağımsız bir ticari işletme değildir. Zira şubeler aynı gerçek veya tüzel kişiye ait olup iç ilişkide merkeze bağlıdır. Bundan

²³ Abuzer Kendigelen ve diğerleri, *Ticari İşletme Hukuku*, S. B., İstanbul 2015, s. 170-178

²⁴ Y. 11. HD., T. 18.2.1991, E. 1989/8915 ve K. 1991/1028 sayılı kararı: “Sermaye artırımına ilişkin karar banka genel merkezince tescil ettirilmiş olduğuna göre ayrıca şubelerce tescil ve ilanına gerek yoktur”. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=11hd-1989-8915.htm&kw=%C5%9Fube+sermaye`#fm> (E.T. 18/07/2018)

²⁵ Y. 11. HD., E. 2015/3238, K. 2015/11224 ve T. 28.10.2015 “Dava, davacının davalı bankadaki mevduat hesabındaki parasının davalılardan tahsili istemine ilişkin olup, davacı tarafından dava, banka tüzel kişiliğine yöneltilirken, bu davalının şubesi olan K. Şubesine de davalı sıfatı ile yöneltilmiştir. Banka Şubeleri tüzel kişiliğe bağlı ve onun adına işlem yapan temsilciler olup, bağımsız tüzel kişilikleri mevcut değildir. Sadece, kendi yaptıkları işlemler sebebi ile onların bulundukları yerde tüzel kişilik aleyhine dava açılabilir. Uygulamada, şubeler aleyhine ancak, tüzel kişilik adına ve onun temsilcisi sıfatı ile dava açılabilir. Dava kabul edilmektedir. Dava konusu olayda da, asıl davalı tüzel kişi banka aleyhine dava açıldığına ve bu davalı hakkında hüküm kurulduğuna göre, davada sadece temsilci sıfatı ile hareket edebilen şube bakımından bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip bir davalı varmışçasına şubeyi de kapsar şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmaması hükmün bu nedenle davalı banka yararına bozulması gerekmiştir”. Aynı yönde, Y. 11. HD., E. 2016/1385, K. 2017/1794 ve T. 27.3.2017, Y. 11. HD., E. 2013/12438, K. 2014/4608 ve T. 11.3.2014, Y. 11. HD., E. 2000/8880, K. 2000/10154 ve T. 18.12.2000 sayılı kararları, www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)

başka ticari temsilci, ticari vekil gibi çeşitli yönetim ve temsil yetkilerine sahip kişilerin faaliyetleri de ayrı bir ticari işletme değildir. Mümeyyiz küçük veya kısıtlı adına yürütülen ticari işletme de yasal temsilci için ayrı ve bağımsız bir ticari işletme faaliyeti değildir²⁶.

İrtibat büroları ise merkeze bağımlıdırlar. Merkezin emir ve talimatı dışında herhangi bir işlem yapamazlar.

3) Şube, merkezle aynı şehirde, hatta merkezle aynı binada bulunsa bile ayrı bir yerinin (mekânın) bulunması gerekir. İrtibat bürosu işin doğası gereği yabancı ülkede bulunan merkezle farklı yerdedir. Bu özelliği ile şubeye benzemektedir. Ancak aynı yerde birden fazla şube açılması mümkün iken, yabancı bir şirketin irtibat bürosunun bulunduğu yer de yeni bir irtibat bürosu açılması söz konusu olmaz.

4) Merkezden ayrı muhasebesi olmalıdır. Şubelere ayrı bir sermaye tahsis edilmesi mecburi değildir²⁷. Bununla birlikte şubeler ayrı bir yönetime sahip oldukları için kural olarak hesap ve defterleri merkezden ayrıdır. Bu sebeple her şubenin ayrı muhasebesi olmalıdır. Ancak şubenin muhasebe kayıtlarının şubeden veya merkezden tutulmasına bir engel yoktur²⁸. İrtibat bürolarının ise muhasebe kayıtları merkezden bağımsız değildir ve giderleri merkezden karşılanır.

Bu unsurlar dışında şubelerle ilgili diğer düzenlemeler incelendiğinde, şubeler bulundukları yer ticaret siciline (TTK m. 40/3) ve bulundukları yerin sanayi ve ticaret odalarına (5174 sayılı Kanun m. 9) kaydolmak zorundadırlar. İrtibat büroları için böyle bir zorunluluk yoktur.

Yine her şube, şube olduğunu belirterek merkezin ticaret unvanını kullanmalıdır. Merkezi Türkiye’de bulunan ticari işletmelerin şubeleri

²⁶ TTK m. 789/4: “Muhatap lehindeki ciro yalnız makbuz hükmündedir; meğerki, muhatabın birden fazla şubesi olup da, ciro, muhatap şubeden başka bir şube üzerine yazılmış bulunsun”.

²⁷ Rıza Ayhan/Hayrettin Çağlar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, 10. B., İstanbul 2017, s. 103

²⁸ Arkan, s. 39

ve unvanları merkeze gönderme yapılarak, bulundukları yerin müdürlüğüne tescil olunur (TTK m. 48/1). Merkezi yurt dışındaki işletmelerin Türkiye’deki şubeleri kendi ülkelerinin kanunlarının ticaret unvanına ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, yerli ticari işletmeler gibi tescil olunur. Bu şubeler merkezin bulunduğu ülke ile şubenin Türkiye’deki yerini de belirtmek mecburiyetindedirler. Ticari işletmenin birden çok şubesi varsa, ilk şubenin tescilinden sonra açılacak şubeler yerli ticari işletmelerin şubeleri gibi tescil olunur. İrtibat büroları da irtibat bürosu olduğu belirtilerek merkezin unvanını kullanırlar.

Bir diğer yönüyle, şubelere ticari temsilci atanabilir ve temsil yetkisi şube işleriyle sınırlandırılabilir. Ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi şartıyla bu sınırlandırma üçüncü kişilere karşı da geçerli olur.

Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye’deki şubeleri için yerleşim yeri Türkiye’de bulunan tam yetkili bir ticari temsilci atanması zorunludur. İrtibat bürosu yöneticisi her ne kadar müdür sıfatıyla anılsa da yetkileri irtibat bürosu ile sınırlıdır ve ticari temsilci gibi yasadan kaynaklanan temsil yetkisi kullanmazlar. Ayrıca, genellikle Türkiye’de yerleşik bir kişi seçilmekle birlikte böyle bir zorunluluk yoktur.

İşletmenin devri halinde devrin kapsamına şube de dâhil olur²⁹. İrtibat büroları da benzer şekilde devrin kapsamına dâhildirler.

Son olarak şubenin yaptığı işlemlerden dolayı şubenin bulunduğu yerde de dava açılabilir ve icra takibi yapılabilir (HMK m. 14/1; İİK m. 50). Buna karşın iflas davasının mutlaka merkezin bulunduğu yer mahkemesinde açılması gerekir (İİK m. 154). Merkezi yurt dışında bulunan ticari işletmeler hakkında iflas takip ve davaları ise Türkiye’deki şubesi- nin bulunduğu yerde, birden fazla şubesi varsa merkez şubenin bulunduğu yerde açılacaktır³⁰.

²⁹ Ayhan/Çağlar, s. 118

³⁰ Ayhan/Çağlar, s. 98-104, Arkan, s. 41, Bilgili/Demirkapı, s. 21-24, Karahan, s. 23-26

Yukarıda genel özellikleri açıklanan şubenin unsurları ve diğer özellikleri bakımından, irtibat bürosu kısmen şubeye benzese de, şube sayılamayacağı açıktır. Öncelikle her ikisinin de ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmaması benzerlik gösterse bile şube kanuni düzenleme gereğince merkezi temsil yetkisine sahiptir. Halbuki irtibat bürosunun böyle bir temsil yetkisi yoktur. Öte yandan yabancı bir şirketin Türkiye’de açılan irtibat bürosunun, şubeden farklı olarak tescili gerekmez ve kuruluşu için asgari sermaye yatırılması zorunluluğu yoktur. Yine irtibat bürolarının tüzel kişiliği olmadığından, davanın, yabancı şirket tüzel kişiliğine karşı açılması, aynı şekilde icra takibinin yabancı şirket tüzel kişiliğine karşı başlatılması gerekir. İrtibat ofisine karşı izafeten de olsa dava açılmaz, icra ve iflas istemi ile takip yapılamaz. Ayrıca yukarıda açıklandığı üzere şube ana şirkete bağlı olsa bile, her şube bağımsız bir işyeri sayılır. Bu nedenle irtibat bürosundan farklı olarak, yabancı bir şirketin şubesi Türkiye’de ticari faaliyetler yürütebilir ve sözleşmeler imzalayabilir. Ayrıca irtibat bürosunun aksine, şubenin faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama yoktur. Faaliyetleri sadece, ana şirketin gerçekleştirdiği faaliyetlerle sınırlıdır³¹.

³¹ Y. 11. HD., E. 2002/7084, K. 2002/11940 ve T. 24.12.2002 sayılı karar: Dava, Ticaret Sicili Memurluğu’na yapılan ihtarla rağmen ticari işletmeyi ticaret siciline tescil ettirmeyen ve tescilden kaçınma nedenlerini de belirtilen sürede bildirmeyen davalının TTK.nun 35/2. maddesi gereğince cezalandırılması istemine ilişkindir. Davalı K... T... A.Ş. vekili, Hayrabolu işyerinin depo olarak kullanıldığını, bağımsız sermayesi ve muhasebesi bulunmadığını, soğuk hava deposu işyerinin satış ve irtibat bürosu olarak işletildiğini, bağımsız tüzel kişiliği bulunmadığını, dolayısıyla ticaret siciline tescili gereken bir ticari işletme olmadığını, davet yazısını da süresinde yanıt verdiklerini savunarak, davanın reddini istemiştir. Bu tür davalarda mahkemece öncelikle dava konusu işyerinin TTK.nun 14 ve 5590 sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca bağımsız bir ticari işletme veya şube niteliğinde olup olmadığının araştırılması, bu araştırma sonucunda davalı yerin ticari işletme anlaşılırsa davalının yasada öngörülen para cezası ile cezalandırılmasına, ayrıca tescil istemi bulunulmasa bile ticaret siciline tesciline karar verilmesi gerekir. Mahkemece, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, işyerinde satış yapılan ürünlerin şirket merkezinden temin edildiği vergi yükümlüsü olmadığı, ayrı bir muhasebe ve yılsonu bilançosu düzenlenmediği, bağımsız ticari işletme ve şube olmadığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Hükme dayanak yapılan ve keşif sonucu serbest muhasebeci mali müşavir tarafından düzenlenen yetersiz rapordaki bazı tespitlerden yola çıkılarak verilen red kararı yerinde değildir. Bu konuda ticaret hukuku, işletmecilik, muhasebe alanında uzman bilirkişilerden oluşturulacak kurul ile 5590 sayılı Kanunun 9. maddesinde öngörülen ve özellikle davalı şirkete ait mağazanın müşteriyi icapta bulunduğu ve bu icap üzerine müşterinin de kabulü ile ticari ilişkinin kurulduğunun bir gerçek olduğu göz önüne alınarak mağazanın kendi başına ticari muamele yapıp yapmadığı kriterinin yeterince araştırılması ve tescil için asıl önemli olan bu yönünde özellikle davalı şirketin bu konuda yazılı gerekçelerle davanın reddi yerinde görülmemiştir. Kaldı ki, günümüzdeki elektronik iletişim olanaklarının gelişmesi nedeniyle, ticari işletmeye ilişkin muhasebe işlemlerinin şubelerde dahil olmak üzere bir merkezde bilgisayar ortamında tutulabilmesi imkanlarının bulunması karşısında, şubeler açısından ticari işletme niteliğinin belirlenmesi noktasında muhasebe işlemlerinin şubede veya merkezde tutulmasının artık ayrı bir kriter olarak belirlenmesi ve uygulanması doğru olamaz”. denilerek hükmün bozulmasına karar verilmiştir. www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)

B. ACENTE'DEN FARKI

Üretilen mal ve hizmetlerin işletmenin merkezi dışında, daha geniş bir çerçevede pazarlanabilmesini temin için tacirin ya bağımlı tacir yardımcılarının (pazarlamacı gibi) hizmetlerinden yararlanması ya da sürümü artırmayı düşündüğü yerlerde şube açması gerekir. Bu her iki yöntem de mali kaynak tahsisini gerektirir. Artan rekabet sonucu, ürettikleri mal ve hizmetleri işletme merkezi dışına daha kolay ve ucuz şekilde pazarlamak isteyen tacirler bağımsız tacir yardımcılarında olan acenteden yararlanmaya yönelmişlerdir.

Acente TTK m. 102-123 hükümleri ile düzenlenmiştir³². TTK 102/1. maddeye göre: *“Ticari mümessil (temsilci), ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente”* denir³³. Özel tür acenteler hakkında da TTK'nın acenteliğe ilişkin hükümleri geçerlidir. Buna göre acenteliğin belli başlı özellikleri şunlardır: Acenteler bağımsız tacir yardımcılardır, acentelik ilişkisi bir sözleşmeye dayanmaktadır, acente belli bir yer veya bölge içinde faaliyetini yapar ve acente sınırları ve kapsamını müvekkili tacir ile önceden belirledikleri bir coğrafi alan içinde iş görür.

Uygulamada, bayi distribütör, dağıtıcı gibi adlar altında yapılan sözleşmeler çoğu zaman içeriği itibarıyla hukuken acentelik ve acenteliğe akraba sözleşmelerdir³⁴. Acentelik ilişkisinde tarafların hak ve borçları göz önüne alındığında acentelik sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen

³² Bunun dışında, özel kanunlarda belli iş veya faaliyetlerde özel acentelik türlerine yer verilmektedir. Örneğin, sigorta acenteleri için 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (m. 2); seyahat acenteleri için 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu; sermaye piyasasında faaliyet gösteren aracı kurum acenteleri için Sermaye Piyasası Kurulunun Seri V 46 No'lu Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği'dir (m. 20).

³³ Geniş bilgi için bkz. Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Acentelik*, 2, B., İstanbul 2016, Şaban Kayhan, *Yeni TTK ve TBK Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 5. B., İstanbul 2018, s. 31 vd.

³⁴ Kaya, s. 16

sürekli bir iş görme sözleşmesi olarak nitelendirilebilir. Bu sözleşmeye öncelikle TTK m. 102-123 hükümleri uygulanır. Bu hükümler yeterli olmadığı hallerde aracı acenteye simsarlık hükümleri; sözleşme yapan acenteye komisyon hükümleri uygulanır. Simsarlık ve komisyon hükümlerinde de boşluk halinde vekâlet hükümleri uygulanır (TTK m. 102/2).

Acente tacir ve ticari işletme işlettiği ve acenteliği bu çerçevede yaptığı için gördüğü iş karşılığında ücret alır. Acente gerçek veya tüzel kişi olabilir. Faaliyetinin türü göz önüne alınmaksızın acenteliğin iki türü vardır Bunlar, aracı acente³⁵ ve sözleşme yapan acentedir³⁶.

Acentelik ilişkisi sürekli dir. Süreklilikten anlaşılması gereken sözleşmede öngörülen müddet için veya belirlenen zaman dilimi için acenteliğin devamlı yapılmasıdır. Acente faaliyetini meslek olarak yürütmektedir. Bu süreklilik unsurunun bir sonucudur. Acenteler acenteliği ana meslek olarak yapabileceği gibi yan meslek olarak da yapabilir³⁷.

TTK m. 105/2 gereğince, acentenin fiilen aracılıkta bulunduğu veya bizzat müvekkili namına akdettiği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir. Yani, davacı veya davalı olabilir, açılan davaya şartları varsa müdahil olarak katılabilir. Ticari mümessilliğin aksine, acentenin müvekkilini davada temsil edebilmesi için uyuşmazlığın, müvekkil ile müşteri arasındaki herhangi bir sözleşme veya ilişkiden doğması yeterli olmaz. Söz konusu sözleşmenin acentenin kural olarak bilfiil aracılık yaptığı veya müvekkili namına akdettiği bir sözleşme olması gerekir³⁸.

³⁵ Aracı acente, tacire bağlı sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak belirli bir yer veya bölge içinde daimi bir surette ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi meslek edinen kimselere denir (TTK m. 102/1). TTK'da esas itibarıyla düzenlenen acente tipi aracı acentedir.

³⁶ Sözleşme yapan acente, bir sözleşmeye dayanarak belirli bir yer veya bölge içinde daimi bir surette ticari bir işletmeyi ilgilendiren akitleri o işletme adına yapmayı meslek edinen kimsedir (TTK m. 102/1). Sözleşme yapan acente, kendisine verilen işler için müvekkili tacir adına ve hesabına sözleşme yapmaya yetkili olan kişilerdir. Sözleşme yapan acenteye bu yetki yazılı olarak verilir.

³⁷ Arkan, s. 218-219, Bilgili/Demirkapı, s. 85-94, Karahan, s. 321-338

³⁸ Kaya, s. 61

Görüldüğü üzere acente genellikle çalışma düzenini ve zamanını kendi belirleyebilen, bağımsız bir işletmesi ve organizasyonu olan gerçek veya tüzel kişilerdir. Acente müvekkili lehine, onu temsilen davacı veya davalı olabilmekte, açılan davaya şartları varsa müdahil olarak katılabilmektedir. Halbuki irtibat bürosu bağımsız bir konumda değildir ve yabancı şirketin emir ve talimatı altında faaliyet göstermektedir. Acen-tenin kullandığı yetkileri kullanması söz konusu değildir, yabancı şirketi davada temsil edemez. Dolayısıyla irtibat bürosu ile acente yetki, faaliyetin kapsamı ve temsil bakımından birbirinden farklı müesseselerdir.

IV. İRTİBAT BÜROSUNUN TEMSİL YETKİSİ VE SORUMLULUĞU

İrtibat bürosunun faaliyetlerini yürütmek üzere kişi veya kişiler görev almakta veya istihdam edilmektedir. İrtibat bürosunun faaliyetlerini yürütmekle görevli olarak atanan kişi ve/veya kişilerle yabancı şirket arasında kurulan hukuki ilişki vekâlet sözleşmesine dayanabileceği gibi iş sözleşmesine de dayanabilir³⁹. İrtibat bürosunu idare eden kişiye müdür, genel müdür veya direktör olarak adlandırılabilir.

İş Kanunun 2. maddesine göre, işveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir. Bu sebeple İş Kanunu bakımından Türkiye’de kurulu bir irtibat bürosu işyeri kavramına dahildir⁴⁰. Zira yabancı şirket, irtibat büroları vasıtasıyla hizmet üretmektedir. Dolayısıyla İş Hukuku’nda işyerine ilişkin hükümler, irtibat büroları açısından hüküm ve sonuç doğuracaktır⁴¹.

³⁹ Aslıhan Aydınalp Kayık, İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt: 9 Sayı: 1 Yıl 2018, s. 139, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/463366>, (E.T. 27/07/2018)

⁴⁰ İş hukuku anlamında işe iade ile ilgili dava açılması halinde çalışan toplam sayısı belirlenirken sadece irtibat bürosunda çalışanlar değil, yurt dışındaki yabancı şirketin tüm çalışan sayısı da esas alınarak işçi sayısı belirlenir. Y. 7. HD., E. 2015/34705, K. 2016/3452, T. 17.2.2016, www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)

⁴¹ Aydınalp Kayık, s. 138

Bu durumda işverenin kim olduğunun belirlenmesi de önem taşır. İş Kanununa göre işveren işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara denir. Buna göre işveren sıfatı sadece gerçek kişilere ait olmayıp, ticaret şirketlerine, vakıf, dernek, sendikalara, devlet ya da kamu hukuku veya özel hukuk tüzelkişisine veya adi ortaklıklara da ait olabilir. DYYK'ya göre yabancı yatırımcı, "yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşlarını, yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişileri ve uluslararası kuruluşları" ifade eder. Bu durumda Kanunda sayılan bu yabancı yatırımcılar, iş hukuku anlamında işveren olarak nitelendirilecektir⁴². Burada kişileri istihdam eden irtibat bürosu değil, yurt dışındaki şirkettir. İrtibat bürosu işveren olarak kabul edilmez.

A. TÜRK BORÇLAR VE TÜRK TİCARET KANUNU BAKIMINDAN

TBK adi şirketlerin ve Türk Ticaret Kanunu (TTK) da ticari şirketlerin temsilini özel olarak düzenlemiştir. Adi şirketin temsili TBK m. 637 vd., ticaret şirketlerinden kollektif şirketin temsili TTK m. 233 vd., komandit şirketin temsili m. 318 vd., anonim şirketin temsili TTK m. 370 vd., sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin temsili TTK m. 565 ve limited şirketin temsili TTK m. 629 vd. maddelerinde düzenlenmiştir.

İrtibat bürosunun faaliyetlerini yürütmek üzere kişi veya kişilerin atanması ve yetkilerinin de belirtilmesi gerekmektedir (DYY Yönetmeliği m. 7/d). Bu kişilerin yetkilerinin kapsamı da yetki belgesinde belirtilmelidir. İrtibat bürosunun yöneticisi ile yabancı şirket arasında hizmet ve vekâlet ilişkisi vardır.

⁴² Aydınalp Kayık, s. 140

1. Ticari Temsilci

Ticari temsilci (mümessil) TBK'nın 547-550. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ticari temsilci Kanunda, *"işletme sahibinin, ticari işletmeyi yönetmek ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında, ticari temsil yetkisi ile kendisini temsil etmek üzere, açıkça ya da örtülü olarak yetki verdiği kişi"* olarak tanımlanmıştır⁴³. Ticari temsilci, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı, işletme sahibi adına kambyo taahhüdünde bulunmaya ve onun adına işletmenin amacına giren her türlü işlemleri yapmaya yetkili sayılır. Ancak ticari temsilci, açıkça yetkili kılınmadıkça, taşınmazları devredemez veya bir hak ile sınırlandıramaz⁴⁴. Ticari temsilci sıfatındaki kişiler uygulamada, işletmenin merkezi ve diğer birimlerindeki genel müdür veya şube müdürü, direktör diye adlandırılan kişilerdir⁴⁵.

Buna göre, ticari temsilci, bir ticari işletmeyi idare ve hukuki işlemlerde tacirin ticaret unvanı altında vekâleten imza atarak işletmeyi (taciri) temsil etmek için yetkilendirilen tacir yardımcısıdır. Sadece ticari işletmeler için ticari temsilci atanabilir. Ticari temsilci ticari işletmede tacirden sonra en yetkili yönetici olduğu için genellikle ticari işletmenin çok büyük iş hacmine sahip olduğu ve şube ya da şubelerinin bulunduğu hallerde atanmaktadırlar. Ticari temsilciler çoğu kez profesyonel yöneticiler olup hemen bütün işleri gören yöneticilerdir⁴⁶.

Ticari temsilcinin yetkileri kanunda düzenlenmiştir. İşletmenin tüm faaliyetleri bakımından kanundaki yetkilerini kullanabilir. Halbuki irtibat bürosu idarecisi olarak atanan kişinin temsil yetkisi yetki belgesi veya vekâletnamede sayılanlarla, bir diğer ifadeyle irtibat bürosunun işlerini yürütmekle sınırlı olmaktadır. Bu kişi genel olarak yabancı şirketin iştiğal konularıyla ilgili temsil yetkisi kullanamaz. İrtibat bürosunun bu

⁴³ Kamuya yararlı dernekler ve kamu tüzel kişileri, işlettikleri (tüzel kişiliğe sahip olmayan) ticari işletmeler için ticari mümessil atayabilirler. Arkan, s. 184, Ayhan/Çağlar, s. 90

⁴⁴ Arkan, s. 190

⁴⁵ Geniş bilgi için bkz. Arkan, s. 167, İsmail Kırcı, *Ticari Mümessillik*, 1. B., İstanbul 1996, Kayhan, *Ticari İşletme*, s. 290 vd., Kendigelen Ve Diğerleri, s. 676-692

⁴⁶ Bilgili/Demirkapı, s. 73

anlamda bir temsil yetkisi yoktur. Ticari temsilcinin atanma usulünden farklı olarak, irtibat bürosu yöneticisinin sicile tescil edilmesi gerekmez⁴⁷. Ticari temsilci ile benzer şekilde tacire bağımlı olsa bile irtibat bürosu temsilci veya yöneticisi ticari temsilcinin yetkilerine sahip değildir. Örneğin, mahkemelerde yabancı şirketi temsil edemez. Hâlbuki ticari temsilci kanuni yetkilerinin genişliği ve yürüttüğü faaliyetler bakımından tacirin kendisi (alter egosu) kabul edilir. Buna karşın irtibat bürosu, yabancı şirket adına DYYK ile kendisine tanınan sınırlı sayıda faaliyetleri yürütebilir.

Dolayısıyla irtibat bürosunun temsilcisi veya birden fazla çalışanın olması halinde yöneticisi, ticari temsilci değildir. Yabancı şirketin tüzel kişiliğini temsil bakımından yasal temsil yetkisi yoktur. İrtibat bürosunun yöneticisi ile yabancı şirket arasında yukarıda belirtildiği üzere hizmet ve vekâlet ilişkisi vardır. İrtibat bürosu yetkilisi ancak hizmet sözleşmesi ve vekâlet kapsamında kendisine verilen yetkiler ile sınırlı olarak işlem yapabilir.

2. Ticari Vekil

Tacir, işletmesinin faaliyetlerinin sürdürülmesi, sevk ve idaresi için çok geniş idare ve temsil yetkisine sahip yardımcılara ihtiyaç duymayabilir. Bu durumda tacir işletmede daha dar kapsamlı yönetim ve temsil yetkisi veya sadece tahsis edilen belli bir işi yürütmek üzere personel atamak ister. Ticari vekil işte bu ihtiyacı karşılamaktadır. Ticari vekil: *“Ticari vekil, bir ticari işletme sahibinin, kendisine ticari temsilcilik yetkisi vermeksizin, işletmesini yönetmek veya işletmesinin bazı işlerini yürütmek için yetkilendirdiği kişidir”* ifadesi ile tarif edilmiştir (TBK m. 551/1). Buna göre ticari işletmenin bütün işlerini idare eden genel yetkili bir ticari vekil olabileceği gibi (*fabrika müdürü vs.*), belirli bazı işlerini yürütmekle özel (sınırlı) yetkili (*satış mağazası memurları, tezgahdar, garson, kasiyer, resepsiyon görevlisi vs.*) ticari vekil atanabilir⁴⁸.

⁴⁷ Ticari temsilci bakımından tescil kurucu değildir. Ticari temsilci tescilden önce de bu sıfatı kazanır. Arkan, s. 184

⁴⁸ Arkan, s. 197, Bilgili/Demirkapı, s. 76, Kayhan, *Ticari İşletme*, s. 301 vd.

Ticari vekiller tacir veya ticari temsilci tarafından atanır. Atama işlemi herhangi bir şekle tabi değildir. Atama işlemi açıkça olabileceği gibi kapalı da (zımnen) olabilir. Ticari vekiller yalnızca ticari işletmeler için atanırlar (TBK m. 551/1). Esnaf işletmeleri için atanan bu türden elamanlar ticari vekil olarak nitelendirilmezler ve bunlar TBK m. 551/1'e değil TBK m. 40 vd. hükümlerindeki genel temsil kurallarına tabi olarak iş görürler. Ticari vekilin atanması için ticaret siciline tescile ve ilana gerek ve ihtiyaç yoktur. Tescil ve ilan yapılsa bile bunların hukuki bir geçerliliği ve tesiri yoktur. Genel ticari vekil ticari işletmenin olağan bütün işlerini görmek üzere atanabilmektedir. Örneğin, genel yetkili ticari vekil olarak bir fabrika müdürü işletmede çalışacak işçilerle hizmet sözleşmesi yapabilir, hammadde siparişinde bulunup bunun bedelini ödeyebilir, üretilen malın satışını yapabilir. İşletme politikasını değiştirerek başka bölgelere satış yapılmasına veya işletmede yeni teknolojik yapılanmaya gitmeye karar verme gibi konular ise olağanüstü olabileceğinden genel ticari vekil bunları ancak özel izinle yapabilir⁴⁹.

TBK m. 551/2'de açıkça belirtildiği gibi Ticari temsilcinin aksine, ticari vekil özel yetki almadıkça tacir adına ödünç alma, kambiyo taahhüdü, taciri mahkemede davacı ve davalı olarak temsil işlemlerinde bulunamaz. Ödünç ve kredi almak, kambiyo taahhüdünde bulunmak (bono ve çek düzenlemek), dava açma veya açılmış davaları takip etmek (mahkemelerde taciri temsil etmek)⁵⁰, taşınmazları devretmek veya bunlar üzerinde rehin vb. aynı haklar tesis etmek (TBK.m.551/2). Genel ticari vekilin temsil yetkisi üçüncü kişilere bildirilmek şartıyla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar ticaret siciline tescil ve ilan edilmez. Sınırlamalar üçüncü kişilere çeşitli ilan ve bildirim vasıtalarıyla duyurulabilir.

Ticari temsilci için açıklanan istifa, azil, ölüm ve fiil ehliyetinin kaybı gibi sona erme nedenleri ticari vekiller için de geçerlidir (TBK m. 554). Ticari vekilin temsil yetkisi sona erdiğinde ticaret siciline tescil ve ilan yapılmaz. Bunun diğer ilan ve iletişim vasıtalarıyla üçüncü kişilere

⁴⁹ Bilgili/Demirkapı, s. 78

⁵⁰ Ticari mümessil, ticari vekilden farklı olarak bu tür işlemleri dahi yapma yetkisine sahiptir. Arkan, s. 189

duyurulması gerekir. Aksi halde üçüncü kişilerin temsil yetkisinin halen devam ettiği yönündeki iyiniyet iddiaları bertaraf edilemeyecektir.

Bu özellikleri bakımından irtibat bürosunu yönetmekle yetkilendirilen kişi ticari vekil olarak kabul edilebilir. Ancak yetkilerinin kapsamı yabancı şirket tarafından belirlenmektedir.

B. USUL HUKUKU BAKIMINDAN

1. Tebligat Kanunu Bakımından

7201 sayılı Tebligat Kanunu (TebK)'nun⁵¹, hükmi şahıslara ve ticarethanelere tebligatı düzenleyen 12. maddesine göre: *“Hükmi şahıslara tebliğ, salahiyyətli mümessillerine, bunlar birden ziyade ise, yalnız birine yapılır. Bir ticarethanenin muamelelerinden doğan ihtilaflarda, ticari mümessiline yapılan tebliğ muteberdir”*. Ayrıca TebK'nun 13. maddesinde hükmi şahısların memur ve müstahdemlerine tebligat düzenlenmiştir. Bu madde gereğince, *“Hükmi şahıslar namına kendilerine tebliğ yapılacak kimseler her hangi bir sebeple mutat iş saatlerinde iş yerinde bulunmadıkları veya o sırada evrakı bizzat alamayacak bir halde oldukları takdirde tebliğ, orada hazır bulunan memur veya müstahdemlerinden birine yapılır”*.

Anılan bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde tüzel kişilere yapılacak tebligat, tüzel kişinin yetkili temsilcilerine, temsilciler birden fazla ise bunlardan yalnız birine yapılır. Tüzel kişinin temsilcileri ise iş yerinde bulunmadıkları veya o sırada tebliğ evrakını bizzat alamayacak bir halde oldukları takdirde, tebligat, tüzel kişinin temsilcisinden sonra gelen bir kimseye veya evrak müdürü gibi esasen bu gibi işlerle görevli olan memur veya müstahdemlerinden birine, bunlar da yoksa, diğer bir memura veya müstahdeme yapılır⁵².

⁵¹ RG: 19/2/1959 T. ve 10139 S.

⁵² Y. 2. HD., E. 2005/13581, K. 2005/16013 ve T. 3.10.2005 kararı: *“Kendisine tebliğ yapılacak memur veya müstahdem, hükmi şahsın o yerdeki teşkilatı ve personeli içinde vazife itibarıyla tebligatın muhatabı olan hükmi şahsın mümessilinden sonra gelen bir kimse veya evrak müdürü gibi esasen bu gibi işlerle tavsif edilmiş bir şahıs olması lazımdır”*. www.kazanci.com.tr, (E.T. 15.11.2018)

Bu durumda yabancı şirketin yetkili temsilcisi yurt dışında ise tebligatın da yurtdışına yapılması gerekir⁵³. Dolayısıyla bu şekilde irtibat bürosuna yapılan tebligat usulsüz tebligat olarak kabul edilir. İrtibat bürosu kendisine verilen yetkilerle sınırlı olduğundan yasal olarak yabancı şirketi temsil yetkisi, dolayısıyla tebligatı kabul yetkisi yoktur.

2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bakımından

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) madde 51/1 uyarınca dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir ve yine HMK m. 50/1 gereğince medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir⁵⁴. Ayrıca 52/1 inci maddeye göre medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanlar davada kanuni temsilcileri, tüzel kişiler ise yetkili organları tarafından temsil edilir⁵⁵. Tüzel kişiliği bulunmadığından ve yabancı şirketin yasal yetkili organı da olmadığından irtibat bürosunun dava ve davada taraf ehliyeti yoktur. Bir diğer deyişle irtibat bürosunun ne aktif, ne de pasif husumet ehliyeti yoktur⁵⁶. Bu nedenle yasal olarak davanın yabancı şir-

⁵³ Y. 12. HD., E. 2012/5424, K. 2012/21209 ve T. 19.6.2012 sayılı kararı: “Tüzel kişilik olan borçlu şirketin ticaret siciline kayıtlı bulunan adresinin, bilinen en son adresi olduğu, takibin açılmasından ve ödeme emrinin gönderilmesinden önce borçlu şirket tarafından ticaret siciline, tebliğ merciine ya da alacaklıya adres değişikliğine dair bir bildiriminde yapılmadığı anlaşıldığından ticaret siciline kayıtlı adresten farklı bir adrese yapılan tebliğ usulsüzdür. Diğer yandan tebliğ yapılan adresler, borçlu şirketin şubeleri ise de, takibe dayanarak borcun, şirketin şubelerinin işlemlerinden kaynaklanmadığı anlaşılmakla borçlu şirketin ticaret sicilde kayıtlı adresinden farklı adrese yapılan tebligatlar geçersizdir.” www.kazanci.com.tr, (E.T. 15.11.2018)

⁵⁴ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku*, 22. B. Ankara 2011, s. 234, Hakan Pekantez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku*, 12. B., Ankara 2011, s. 293 vd.

⁵⁵ Tüzel kişinin organı AvK m. 35'teki bütün işlemleri kendisi yapabilir. (takip edebilir); bunun için organ durumundaki gerçek kişinin avukat olması gerekli değildir. Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 230

⁵⁶ Y. 11. HD.'nin, E. 2005/469S, K. 2006/4519 ve T. 24.4.2006 sayılı kararında: “Taraflar arasında görülen davada İstanbul Asliye 7.Ticaret Mahkemesi'nce verilen 05.10.2004 tarih ve 2003/553-2004/893 sayılı kararın Yargıtay'ca incelenmesi davacı vekili tarafından istenmiştir. Davacı vekili, müvekkiline ait ve davalı şirkete sigortalı bulunan araçlarla gerçekleştirilen Münih-Bursa taşıması sırasında, emtianın uğradığı hasar bedelinin, usulüne uygun müracaata rağmen ödenmediğini ileri sürerek, (44.570) Euro'nun temerrüt faiziyle birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili, taraflar arasında imzalanan sigorta sözleşmesi uyarınca Münih Mahkemeleri'nin yetkili olduğunu, talebin zamanaşımına uğradığını ve haksız olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir. Mahkemece, toplanan kanıtlara dayanılarak, davalı adına tebligat yapılan yerin sadece tanıtım amacıyla kurulan bir irtibat bürosu olduğu, bu durumda tebligatın geçerli kabul edilemeyeceğinden yetki itirazının süresinde yapıldığı sonucuna varıldığı, davacının ikametgahının Mersin'de davalının ise Almanya'nın München kentinde irtibat bürosunun bulunduğundan bahisle dava açılmayacağı

ket tüzel kişiliğine karşı açılması gerekir. Ayrıca irtibat bürosu yöneticisi dava ve hakem yargılamasına da taraf sıfatıyla katılamaz.

Nitekim bir Yargıtay kararında yerinde olarak: “ ... Dava, verilen sözvey hizmeti uyarınca düzenlenen faturaların ödenmemesi üzerine başlatılan icra takibine vaki itirazın iptali istemine ilişkindir. ... düzenlenen faturaların bir kısmının ... Şubesi tarafından, bir kısmının da merkez firma tarafından düzenlendiği, yapılan bir kısım icra takiplerinde ... Şubesi'nin, bir kısmında ise ...Şubesi'nin alacaklı gösterildiği, davanın ise ... adına ...Şubesi tarafından açıldığı anlaşılmaktadır. Mahkemece, aktif dava ehliyeti yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir.

Olay tarihinde yürürlükte bulunan 30 Teşrinisani 1330 tarihli Muvakat Kanun'un 1. maddesi uyarınca, yabancı anonim şirketlerin Türkiye'de faaliyette (icrayı muamelede) bulunabilmeleri için şube veya acente açmaları gereklidir. 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun 2/a maddesinde, Türkiye'de doğrudan yatırım yapan ve yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler, yabancı yatırımcı olarak, aynı Kanun'un 2/b maddesinde ise, yabancı yatırımcı tarafından yeni şirket kurmak veya şube açmak, menkul kıymet borsaları dışında hisse edinmek veya menkul kıymet borsalarından en az % 10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olmak, doğrudan yabancı yatırım olarak tanımlanmıştır. Anılan Yasa'nın 3/h maddesinde ise, Hazine Müsteşarlığı'nın yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere, “Türkiye'de ticari faaliyette bulunmamak kaydıyla ”irtibat bürosu” açma izni vermeye yetkili olduğu belirtilmiştir. Bu hükümlerin birlikte yorumlanmasından ortaya çıkan sonuç, yabancı anonim şirketlerin Türkiye'de kendi nam ve hesabına ticari faaliyette bulunabilmeleri için şube veya acente açıp ticaret siciline tescil ettirmelerinin zorunlu olduğu, Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 3. maddesinde belirtilen işyeri kavramından da, yabancı şirketin Türkiye'deki şubesi veya acentesinin anlaşılması gerektiği, Türkiye'de ticari faaliyette bulunmamak kaydıyla açabilecekleri irtibat bürolarının ise işyeri olarak nitelendirilemeyeceğidir.

gerekeşiyle, dava dilekçesinin mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verilmiştir. ... Davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir” denilmiştir. www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)

Ayrıca, davacı vekili tarafından tercümesi ibraz edilen vekâletnamede ... Şirketi'nin T.C. vatandaşı ...'yı "Türkiye'de her türlü mahkeme veya divanda ... Şirketi'ni temsil etmek, gerektiğinde hakkında dava açmak, vekâletnameyi verene tebliğ edilen ilk celpnameleri ve her türlü ihbarı almak, davalar açmak ve bunları takip etmek, iflas ve konkordato muamelelerinde bulunmak, tasdik, düzeltme veya geri çekme yetkisi de dahil olmak üzere her türlü görev süresi veya muameleyi imza etmek, her türlü yasal yolları kullanmak, her türlü mahkeme veya divanda bu yolları takip etmek, vekillere vekâletname vermek, ödeme, transfer veya teslimatı alabilmek ve icbar edebilmek amacıyla her ne şekil ve surette olursa olsun her türlü dava ve sair yasal işlemleri başlatmak, yürütmek ve takip etmek" gibi işlemler için vekil tayin ettiği, 15.12.2008 tarihli Ticaret Sicil Gazetesi'nde ... Merkezi Şubesi'nin bu ticaret unvanıyla tescilinin ve'nın da şirket adına yapılacak işlerden doğacak davalarda davalı, davacı ve üçüncü kişi sıfatıyla şubenin vekilliğine atanmış olduğu hususunun ilan edildiğini, ... tarafından davacı şubeyi temsilen davacı vekiline verilen vekâletname uyarınca işbu davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Mahkemece, yukarda açıklanan yasal düzenlemeler, merkez şirketin verdiği vekâletname ve şubenin Ticaret Sicilindeki tescil şekli tartışılmaksızın, ayrıca davacı şubenin ticaret unvanının merkez şirketin unvanını da içeriyor olması gözetildiğinde bu hususun takiplerin ve davanın merkez şirkete izafeten açılmış olup olmadığı, gerçek kişiye verilen vekâletnamenin acentelik hükümlerinin uygulanmasını gerektirip gerektirmediği hususları değerlendirilmeksizin yazılı şekilde husumet yokluğundan davanın reddine karar verilmesi doğru olmamıştır." denilerek kararın davacı yararına bozulmasına karar verilmiştir⁵⁷.

Kanaatimizce davanın yabancı şirket tüzel kişiliğine karşı açılması ve aynı şekilde icra takibinin yabancı şirket tüzel kişiliğine karşı başlatılması gerekir. İrtibat ofisine karşı izafeten de olsa dava açılmaz, icra ve iflas istemi ile takip yapılamaz.

⁵⁷ Y. 11. HD., E. 2012/2110, K. 2012/3915 ve T. 15.3.2012 ve Y. 11. HD., E. 2014/16217, K. 2015/2385 ve T. 23.2.2015 sayılı kararları. www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)

3. İcra Ve İflas Kanunu Bakımından

İrtibat bürosuna karşı icra ve iflas takibi başlatılamaz. Yabancı şirket adına başlatılan icra takiplerinde ise icra ya da ödeme emri irtibat bürosuna tebliğ edilemez. Böyle bir durumda usulsüz tebliğ nedeniyle icra işlemi iptal edilebilir. Ancak yabancı şirkete usulüne uygun tebliğ yapılabilmiş ve icra takibi kesinleşmiş ise irtibat bürosunun mal varlığı üçüncü bir kişi istihkak iddiasında bulunmadığı, üçüncü kişiye ait olduğu ispatlanmadığı sürece haczedilebilir. Zira irtibat bürosu kazanç sağlayıcı bir ticari faaliyetle iştigal edemediği için irtibat bürosunun kendisine ait bir malvarlığı yoktur. İrtibat bürosunun tüm masrafları yurtdışından gönderilen fonlarla finanse edilmek zorundadır. Bu sebeple de tüm malvarlığı aslında yabancı şirkete aittir, dolayısıyla (var ise) yabancı şirket borcu için haczolunabilir.

4. Arabuluculuk Kanunu Bakımından

Arabuluculuk faaliyetleri 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (Arabuluculuk Kanunu) ile düzenlenmiştir. 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda (İMK) da zorunlu arabuluculukla ilgili esaslar düzenlenmiştir⁵⁸. Davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır⁵⁹.

4857 sayılı İş Kanununun 20. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarını değiştiren 11/1. maddeye göre de: İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliği tarihinden itiba-

⁵⁸ İMK 3 üncü maddeye göre: “Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları hakkında bu hüküm uygulanmaz”

⁵⁹ “Bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usulden reddedileceği ihtarını içeren davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir.” (İMK m. 3/2).

ren bir ay içinde işe iade talebiyle, İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya başvurmak zorundadır. Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamaması hâlinde, son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren, iki hafta içinde iş mahkemesinde dava açılabilir. Taraflar anlaşırlarsa uyuşmazlık aynı sürede iş mahkemesi yerine özel hakeme de götürülebilir. Arabulucuya başvurmaksızın doğrudan dava açılması sebebiyle davanın usulden reddi hâlinde ret kararı taraflara resen tebliğ edilir. Kesinleşen ret kararının da resen tebliğinden itibaren iki hafta içinde arabulucuya başvurulabilir.

Yukarıda açıklandığı üzere irtibat bürosunun dava ve taraf ehliyeti bulunmadığından, ticari vekil konumundaki irtibat bürosu yetkilisinin kendiliğinden yabancı şirketi temsilen arabuluculuk görüşmelerine katılıp, hukuken yabancı şirketi bağlayacak şekilde kabul veya ret konusunda görüş bildiremeyeceği, hatta arabuluculuk davetinin bile bizzat yabancı şirkete yapılması gerekeceği kanaatindeyiz.

SONUÇ

Ticari risk almayı tercih etmeyen girişimciler, Türkiye pazarı ile ilgili gerekli bilgileri ilk elden edinmek, gerekli gözlemleri yapmak ve piyasaları test etmek için Türkiye’de irtibat bürosu açmaktadırlar. İrtibat bürosu 4875 sayılı “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu” ve “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir. Yabancı bir şirketin irtibat bürosu açmasına izin verme yetkisi, Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. İrtibat bürosu için başlangıçta izin 3 yıl süre için verilmekte ve bu süre uzatılabilmektedir. Uzatılan yeni süre 5 ila 10 yıl olabilmektedir. İrtibat bürosu ticaret yapamaz ve faaliyetleri, pazar araştırması yapmak, ana şirket tarafından sağlanan mal ve hizmetleri tanıtmak, tedarikçilerin kontrolü, teknik destek sağlamak, iletişim ve bilgi, bölgesel yönetim konuları ile sınırlıdır. Pazar araştırması veya yabancı şirketin ürünlerinin ya da hizmetlerinin tanıtımını yapmak üzere izin alan büroların faaliyet süreleri yeniden uzatılmaz.

İrtibat bürosu yakın benzerlik gösterse bile şubeden farklıdır. İlk olarak her ikisinin de ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmaması benzerlik gösterse bile şube kanuni düzenleme gereğince merkezi temsil yetkisine sahiptir. Hâlbuki irtibat bürosunun kanundan kaynaklanan bir temsil yetkisi yoktur. Yabancı bir şirketin Türkiye’de açılan irtibat bürosunun, şubeden farklı olarak tescili gerekmez. Şubeye benzer şekilde kuruluşu için asgari sermaye yatırılması zorunluluğu yoktur. Ayrıca yukarıda açıklandığı üzere şube ana şirkete bağlı olsa bile, her şube bağımsız bir işyeri sayılır. Bu nedenle irtibat bürosundan farklı olarak, yabancı bir şirketin şubesi Türkiye’de ticari faaliyetler yürütebilir ve sözleşmeler imzalayabilir. Ayrıca İrtibat bürosunun aksine, şubenin faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama yoktur. Faaliyetleri sadece, ana şirketin gerçekleştirdiği faaliyetlerle sınırlıdır. İrtibat bürosu acenteden de farklıdır.

İrtibat bürosunun dava ehliyeti yoktur. Davada ve hakem yargılamasında taraf olamaz, aktif ve pasif husumet ehliyeti yoktur. Özel bir temsil yetkisi bulunmadığı durumda zorunlu arabuluculuğa yabancı şirket temsilen katılamaz. İrtibat bürosuna karşı icra takibi yapılamaz.

İş hukuk bakımından işyeri olarak kabul edilir ve işe iade davaları bakımından dünya genelindeki işçi sayısı esas alınarak toplam işçi sayısı belirlenir. En başta ofisin kirasını ve çalışanların ücret ve SGK primlerini ödemesi gerektiğinden bir vergi kaydının açılması gerekir. Tüm masrafları yurtdışından finanse edildiğinden usulüne uygun olarak yabancı şirkete tebligat yapılmış olması kaydıyla icra takibi kesinleşmiş ise, yabancı şirketin borçları nedeniyle, irtibat ofisine ait malvarlığı haczedilebilir.

KAYNAKÇA

- ARKAN, Sabih** (2018), *Ticari İşletme Hukuku*, 24. B., Ankara
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin** (2017), *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, 10. B., İstanbul
- AYDINALP KAYIK, Aslıhan** (2018), *İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt: 9 Sayı: 1, s. 133-152, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/463366>, (E.T. 27/07/2018)*
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI Ertan** (2018), *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 13. B., Bursa
- EREN, Fikret** (2018), *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. II, 6. B., Ankara
- KARAHAN, Sami** (2011), *Ticari İşletme Hukuku*, 22. B., Konya
- KAYA, Arslan** (2016), *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Acentelik*, 2. B., İstanbul
- KAYIHAN, Şaban** (2018), *Yeni TTK ve TBK Işığında, Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 5. B., İstanbul (Acentelik Sözleşmesi)
- KAYIHAN Şaban** (2018), *Ticari İşletme Hukuku*, 5. B., Ankara (Ticari İşletme)
- KENDİGELEN, Abuzer ve diğerleri** (2015), *Ticari İşletme Hukuku*, 5. B., İstanbul
- KIRCA, İsmail** (1996), *Ticari Mümessillik*, 1. B., İstanbul

KURU, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder (2011), Medeni Usul Hukuku, 22. B. Ankara

ÖĞREDİK, Güray (2005), İrtibat Büroları, Yaklaşım Dergisi, Temmuz, S. 151 <http://www.dengeakademi.com/Files/Article/Guray2005IrtibatBu.pdf> s.e.t. 23/07/2018

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet (2011), Medeni Usul Hukuku, 12. B., Ankara

TÜRKŞEN, Kubilay, *Temsil Ve Ağırılama Giderleri*, <http://www.maliyepostasi.com/temsil-ve-agirlama-giderleri>, (E. T. 13/07/2018)

YAVUZ Cevdet/ACAR Faruk/ÖZEN Burak (2018), *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 15. B., İstanbul

YILMAZ, Lerzan (2006), 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 5, S. 10, s.173-190

YILMAZ, Naciye (2013), Şubeler ve İrtibat Büroları, <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/subeler-ve-irtibat-burolari/>, (E.T. 21/07/2018)

Katma Değer Vergisi Tevkifat Uygulamaları, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/SeminerNotlar/11012014/KDV_tevkifat.pdf (E.T. 18/07/2018)

Liaison/Representative Offices in Turkey, <https://turkishlabor-law.com/news/business-in-turkey/435-liaison-representative-offices-in-turkey>, (E.T. 21/07/2018)

Özelge, <http://www.gib.gov.tr/node/91196/pdf>, (E.T. 18/07/2018)

How to open a liaison office in Turkey, <https://www.companyformationturkey.com/how-to-open-a-liaison-office-in-turkey> (E.T. 21/07/2018)

<https://www.sayistay.gov.tr/tr/kararlar/tkk/?krr=12419>,
(E.T. 15/02/2019)

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=645, (E.T. 20/07/2018)

www.kazanci.com.tr, (E.T. 13/07/2018)